

ILMIY-AMALIY
ELEKTRON JURNAL

Iyul №7, 2026

Агробизнес, наука и
технология

AGROBIZNES FAN VA TEXNOLOGIYALAR

Agribusiness, science and
technology

№ 083688

ISSN:
3060-5245

Toshkent-2026

Platform &
workflow by
OJS / PKP

BOSH MUHARRIR

Oblomuradov Narzullo Naimovich – i.f.d. (DSc), professor.

Bosh muharrir o'rinbosarlari:

Islamov Soxib Yaxshibekovich – q.x.f.d. (DSc), professor.

Sultonov Kamoliddin Sadriddinovich – q.x.f.d. (DSc), professor.

Farmonov To'liqin Xayitmurodovich – i.f.d. (DSc), professor.

Muharrir:

Beglayev Uchqun Xurramovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent.

Tahrir hay'atining xalqaro a'zolari:

Kusainov Xalel Xaymullayevich – i.f.d. professor (Qozog'iston davlat texnologiya universiteti)

Vilija Aleknevičienė – i.f.d. professor (Universitet Vitovta Velikogo)

Gilbert Ludwig – professor, (Jamk University of Applied Sciences)

Bobojonov Ixtiyor Baxtiyorovich – i.f.d. professor (Germaniyaning Leybnits nomidagi Markaziy Osiyoda qishloq xo'jaligini rivojlantirish instituti (IAMO))

Daiva Makutenė – professor, (Vitautes Magnus universiteti, Litva)

Xaitboyeva Nargiza Alikulovna – i.f.d. dotsent (Tojikiston davlat huquq, biznes va siyosat universiteti)

Tahrir hay'ati:**08.00.00-Iqtisodiyot fanlari:**

Gulyamov Saidasror Saidaxmedovich – i.f.d. (DSc), professor;

Saidov Muxammad-Ali Xakimovich – i.f.d. (DSc), professor;

Rustamova Iroda Baxramjanovna – i.f.d. (DSc), professor;

Ochilov Ilhom Sayitqulovich – i.f.d. (DSc), professor;

Askarov Nazimjon Niyozovich – i.f.d. (DSc), professor;

Abdullayev Altinbek Yangibayevich – i.f.d. (DSc), professor;

Boltayev Abror Sayitmuradovich – i.f.d. (DSc), dotsent;

Abduvasikov Abduaziz Abdulazizovich – i.f.n. professor;

Mamadiyarov Dilshad Uralovich – i.f.n. dotsent;

Achilov Mashrab Ulug'bekovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Galimova Feryuza Rafikovna – i.f.n. dotsent;

Odilova Dilnozaxon Barnayevna – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Yangiboyev Dilshod G'ulomovich – i.f.f.d. (PhD);

Saidova Dildora Nurmatovna – i.f.n. dotsent;

Dexkanova Nilufar Sagdullayevna – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Roziqov Jahongir Mustaqim o'g'li – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Boltayev Nurali Shiramatovich – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Ibragimova Madina Ismoilovna – i.f.f.d. (PhD), dotsent;

Javlijev Nuriddin Bektemir o'g'li – i.f.f.d. (PhD).

06.00.00-Qishloq xo'jaligi fanlari:

Shokirov Alisher Djuraboyevich – q.x.f.d. (DSc), professor;

Mardanov Husniddin Xolbozorovich – q.x.f.d. (DSc);

Abdiyev Fozil Rashidovich – q.x.f.d. (DSc);

Sattorov Maqsud Axtamovich – q.x.f.d. (DSc);

Yuldashov Nurbek Ergashovich – v.f.d. (DSc);

Nalmirzayev Dilmurad Kamilovich – q.x.f.d. (DSc), dotsent;

Namazov Ixtiyor Choriyevich – q.x.f.d. (DSc), professor;

Eshonqulov Jamoliddin Saporboy o'g'li – q.x.f.d. (DSc), professor;

Abdullayev Anvar Kodirullayevich – b.f.n., katta ilmiy xodim;

Atabayev Ma'ruf Maxmudovich – q.x.f.n. professor;

Safarov Asqar Asadullayevich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;

Mustafakulov Davron Mamatqulovich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;

Kasimov Botir Sadriddinovich – q.x.f.f.d. (PhD);

Akramov Umidilla Ikramdjanovich – q.x.f.n. dotsent;

Elboboyev Abdug'ani Shuxrat o'g'li – q.x.f.f.d. (PhD);

Muxammadov Yo'ldoshbek Akmal o'g'li – q.x.f.f.d. (PhD);

Maxmudova Shaxnoza Abdufattaxovna – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent;

Idrisov Xusanjon Abdujabborovich – q.x.f.f.d. (PhD), dotsent.

MUASSIS

Toshkent davlat agrar
universiteti

ALOQA UCHUN MA'LUMOTLAR

Manzil: Toshkent viloyati, Qibray tumani, Universitet ko'chasi, 2-uy.

Jurnalning telegram manzili:

t.me/agrobiznes_elektronjurnal

E-mail: licht-1989@mail.ru

Jurnalning rasmiy sayti:

<https://www.agrobiznesjournal.uz>

Tel: +(998) 93 439 30 00

Jurnalning ilmiyligi:

Ma'lumot uchun, OAK
Rayosatining 30.11.2024-yildagi
№364/5-sonli qarori bilan
08.00.00-Iqtisodiyot fanlari
bo'yicha, 08.05.2025-yildagi
№370/5-sonli qarori bilan
06.00.00-Qishloq xo'jaligi fanlari
bo'yicha "Dissertatsiyalar asosiy
ilmiy natijalarini chop etish
tavsiya etilgan milliy ilmiy
nashrlar ro'yxati"ga kiritilgan.

Elektron nashr, 281-sahifa.
2026-yil, iyul.

MUNDARIJA

IQTISODIYOT FANLARI

MATRASULOVA FERUZA BAXODIROVNA

Sho'rlangan marginal yerlarda sholi yetishtirishning iqtisodiy va agroekologik jihatlari (Xorazm viloyati misolida).....9

KOZIMJONOV ABRORBEK

Suv ta'minot va hudud gaz ta'minot korxonalarida xalqaro standartlarga muvofiq daromad va xarajatlarni tan olish masalalari.....16

KALIMULLINA NARGIZA VLADIMIROVNA

Sanoat sohasida tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish.....24

RAXMATULLAYEV JALOLIDDIN MUXIDDINOVICH

Davlat xaridlarini samarali tashkil etish orqali byudjet mablag'larini tejash yo'llari.....30

ISMAYLOV SIROJIDDIN ISOQOVICH

O'zbekistonda yuridik shaxslar tomonidan foyda solig'ini hisoblab chiqarish va to'lash tartibi.....42

TURGUNOV ABDULLOH QUDRATBEK O'G'LI

Korxona faoliyatining iqtisodiy samaradorligini baholashda foyda va rentabellik ko'rsatkichlari.....49

ABDUBOQIYEV MUXAMMAD SHAROFITDINOVICH

Efficiency indicators of financial management mechanisms in joint-stock companies.....55

ZOHIDOV JAMSHID BOTIRXONOVICH

Xizmat ko'rsatish korxona menejmentida axborot texnologiyalarini rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish.....63

ACHILOVA FIRUZA KURBANOVNA, PARDAYEV ORIFJON

CHARSHAMIYEVICH
Qashqadaryo viloyatida raqamli infratuzilma va sanoat ishlab chiqarishning hozirgi holati tahlili.....71

UMAROVA ROXILAXON XALILJON QIZI

Mahalla tizimida madaniy loyihalarni boshqarishning ijtimoiy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish.....80

ATABAYEVA KAROMAT RAJABOVNA

Demografik jarayonlarni o'rganishning nazariy asoslari.....88

URALOV FARRUH ABDURAZZOQOVICH

Hududiy klaster siyosatini takomillashtirish yo'nalishlari.....95

G'IYOSOV ILXOM KARIMOVICH

Korporativ boshqaruv mexanizmlarining qurilish korxonalarida strategik qarorlar qabul qilish jarayoniga ta'siri.....109

ANVAROVA LOBARXON SHERZOD QIZI

Sun'iy intellekt asosida strategik va operatsion boshqaruvni optimallashtirish mexanizmlari.....119

SAYIPOV BEGZOD RAHIMOVICH

Valyuta kursi barqarorligini ta'minlashda monetar siyosat vositalarining roli va uning mehnat bozori dinamikasiga ta'siri.....131

KARIMOV INOMJON ORTIKBAEVICH

Qurilish sanoati korxonalarida investitsiyalarni jalb qilish mexanizmini boshqarishning nazariy asoslarini takomillashtirish.....140

ERKAYEV AKROM NORMUXAMMADOVICH

Milliy iqtisodiyotni sanoatlashuvning nazariy evolyutsiyasi.....150

AXMEDOVA NILUFAR SHUHRATOVNA, RISBEKOVA DILFUZAXON

JALOLIDIN QIZI

Mamlakatimizda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda hududiy jihatlar hamda davlat tomonidan tartibga solish mexanizmlari.....163

SHARIPOV G'ULOMJON QARSHI O'G'LI

Yashil iqtisodiyot sharoitida hududiy boshqaruvning xorijiy tajribasi va O'zbekistonda qo'llash istiqbollari.....169

SAPAROV ILYOS XUDAYMURATOVICH

Jamoatchilik ishonchi va ijro mas'uliyati: «Tashabbusli byudjet»ning yangi bosqichdagi vazifalari.....179

MURTOZAYEVA DILNOZA BOBONIYOZ QIZI

O'zbekiston sharoitida oziq-ovqat bozori marketing tadqiqotlarini o'tkazishda raqamlashtirish jarayonining afzalliklari.....184

ТАДЖИЕВА САЙЁРАХОН УРАЛОВНА

Маркетинговая привлекательность Бухарской области и факторы её формирования.....193

G'OFUROV BEKZOD FAYZULLA O'G'LI

Davlat budjeti mablag'laridan foydalanishda moliyaviy nazoratni kuchaytirish yo'llari.....208

USMONOVA MOHIGUL MANSUR QIZI

Yashil iqtisodiyot va ayollar tadbirkorligi rivojlanishining nazariy-konseptual asoslari.....214

ESHQULOVA NASIBA NORMO'MINOVNA

Qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksportini diversifikatsiya qilishning ustuvor yo'nalishlari.....223

KILICHEV ALISHER AKRAMOVICH

Mavsumiy mahsulot ishlab chiqaruvchi korxonalarda samaradorlikni baholashning nazariy-uslubiy yondashuvlari.....234

TADJIYEVA SAYYORAXON URALOVNA

Hudud marketing kapitalining nazariy asoslari va konseptual modeli.....240

SHAMSIKULOVA MOXINA BONU FURKATOVNA

Tibbiy xizmatlar buxgalteriya hisobini takomillashtirishning xorij tajribasi.....254

HAMIDOV RUSHAN ERKINOVICH

Oliy ta'limda iqtisodiy fanlarni o'qitish orqali talabalarning moliyaviy madaniyatini yuksaltirish.....261

SADIKOVA MUSLIMA ALISHER KIZI

Implementation of international standards in the corporate governance system of joint-stock companies of Uzbekistan.....270

XAMDAMOV SARDOR FARMON O'G'LI

Davlat xaridlarining moliyaviy mexanizmi: tushunchasi, tarkibiy elementlari va amal qilish tamoyillari.....276

SHAMSIDINOVA ZILOLAXON MAXMUDJON QIZI, MITILLAYEV IBROHIMJON

Diversifikatsiyalanayotgan bank resurslarida likvidlikni boshqarish.....281

DIVERSIFIKATSIYALANAYOTGAN BANK RESURLARIDA LIKVIDLIKNI BOSHQARISH

SHAMSIDINOVA ZILOLAXON MAXMUDJON QIZI

Qo'qon universiteti Andijon filiali Iqtisodiyot va pedagogika fakulteti,
1-kurs talabasi

E-mail: zilolashamsidinova28@gmail.com

ILMIY RAHBAR: MITILLAYEV IBROHIMJON

Qo'qon universiteti Andijon filiali Iqtisodiyot va moliya
kafedrasi dotsenti, (PhD)

E-mail: ibr1980@mail.ru

Annotatsiya. Mazkur tadqiqotda O'zbekiston Markaziy banki tomonidan joriy etilgan tartibga solish doiralari sharoitida bank resurs bazasini strategik diversifikatsiya qilish mexanizmlari tahlil qilingan. Bank resurslarining tarkibini takomillashtirish va likvidlikni samarali boshqarishning institutsional yondashuvlari yoritilgan. Tadqiqot natijasida banklarning moliyaviy barqarorligini oshirish va likvidlik risklarini kamaytirishga qaratilgan ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: likvidlikni optimallashtirish, resurslar tarkibiy diversifikatsiyasi, aktiv-passivlarni boshqarish (ALM), korporativ kreditlash, Asakabank, kredit portfeli dinamikasi, prudensial me'yorlar.

Аннотация. В данном исследовании проанализированы механизмы стратегической диверсификации ресурсной базы банков в условиях регуляторных рамок, внедрённых Центральным банком Республики Узбекистан. Освещены институциональные подходы к совершенствованию структуры банковских ресурсов и эффективному управлению ликвидностью. По результатам исследования разработаны научно-практические рекомендации, направленные на повышение финансовой устойчивости банков и снижение рисков ликвидности.

Ключевые слова: оптимизация ликвидности, структурная диверсификация ресурсов, управление активами и пассивами (ALM), корпоративное кредитование, Асакабанк, динамика кредитного портфеля, пруденциальные нормативы.

Abstract. This study analyzes the mechanisms of strategic diversification of the bank resource base under the regulatory framework introduced by the Central Bank of the Republic of Uzbekistan. The research highlights institutional approaches to improving the structure of bank resources and enhancing liquidity management. Based on the findings, scientific and practical recommendations have been developed to strengthen banks' financial stability and mitigate liquidity risks.

Keywords: liquidity optimization, structural diversification of resources, asset and liability management (ALM), corporate lending, Asakabank, loan portfolio dynamics, prudential regulations.

KIRISH

Bank tizimining barqaror faoliyati va moliyaviy vositachilik funksiyasini samarali amalga oshirish ko'p jihatdan bank resurslarining yetarliligi, tarkibi hamda likvidlik darajasini oqilona boshqarishga bog'liq. Zamonaviy iqtisodiyot sharoitida banklar moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiya qilish orqali resurs bazasini kengaytirishga, moliyaviy barqarorlikni mustahkamlashga va turli bozor xatarlarini kamaytirishga intilmoqda. Xususan, depozitlar bilan bir qatorda xalqaro moliya institutlari kreditlari, obligatsiyalar emissiyasi, sindikatsiyalashgan kreditlar, subordinar qarzlar, islom moliyasi instrumentlari

hamda raqamli moliyalashtirish platformalaridan foydalanish bank resurslarining tarkibini sezilarli darajada diversifikatsiya qilmoqda. Bunday sharoitda resurslar tarkibining murakkablashuvi likvidlikni boshqarish tizimiga yangi talablarni qo'yimoqda.

Global moliya bozorlarida kuzatilayotgan yuqori noaniqlik, inflyatsiya bosimining kuchayishi, foiz stavkalarining o'zgaruvchanligi hamda geosiyosiy omillar banklarning likvidlik riskini boshqarish masalasini dolzarb ilmiy va amaliy muammolardan biriga aylantirdi. Ayniqsa, resurslarning muddat, valyuta va qiymat bo'yicha diversifikatsiyalanishi aktivlar va majburiyatlar o'rtasidagi muvozanatni saqlashni yanada murakkablashtirmoqda. Natijada banklar likvid aktivlar hajmini optimallashtirish, pul oqimlarini prognozlash, stress-testlarni muntazam o'tkazish hamda xalqaro prudensial me'yorlar asosida likvidlik ko'rsatkichlarini nazorat qilishga alohida e'tibor qaratmoqda.

So'nggi yillarda O'zbekiston bank tizimida ham keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilib, tijorat banklarining resurs bazasini diversifikatsiya qilish, kapital bozoridan mablag' jalb etish, xorijiy investitsiyalarni kengaytirish va bank xizmatlarini raqamlashtirish bo'yicha muhim chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Natijada banklarning moliyalashtirish manbalari kengayib borayotgan bo'lsa-da, ushbu resurslarning likvidligini samarali boshqarish, resurslar qiymatini optimallashtirish hamda qisqa va uzoq muddatli majburiyatlar o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash dolzarb vazifa bo'lib qolmoqda.

Bank resurslarining diversifikatsiyasi moliyalashtirish manbalarining barqarorligini oshirish, bir turdagi resursga qaramlikni kamaytirish va moliyaviy risklarni taqsimlash imkonini beradi. Shu bilan birga, turli manbalardan jalb qilingan resurslarning muddati, narxi va likvidlik xususiyatlari bir-biridan farq qilgani sababli ularni boshqarishda kompleks yondashuv zarur hisoblanadi. Xususan, aktiv va passivlarni boshqarish (ALM), likvidlik buferlarini shakllantirish, pul oqimlarini modellashtirish, LCR (Liquidity Coverage Ratio) va NSFR (Net Stable Funding Ratio) kabi xalqaro standartlardan foydalanish bank likvidligini samarali boshqarishning asosiy vositalaridan biri hisoblanadi.

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi diversifikatsiyalanayotgan bank resurslari sharoitida likvidlikni boshqarishning nazariy-uslubiy asoslarini takomillashtirish, xalqaro tajribani o'rganish hamda O'zbekiston tijorat banklari faoliyatida likvidlikni boshqarish samaradorligini oshirish bo'yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqish zarurati bilan belgilanadi. Tadqiqot natijalari bank resurslarini samarali boshqarish, likvidlik risklarini minimallashtirish, moliyaviy barqarorlikni ta'minlash hamda bank tizimining raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Bank resurslarini diversifikatsiya qilish va likvidlikni boshqarish masalalari bank menejmenti, moliyaviy barqarorlik hamda risklarni boshqarish nazariyasining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu yo'nalish bo'yicha xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan bank likvidligi, moliyalashtirish

manbalarini diversifikatsiya qilish, aktiv va passivlarni boshqarish (Asset-Liability Management – ALM), prudensial me'yorlar hamda likvidlik riskini baholash metodologiyalariga bag'ishlangan ko'plab ilmiy tadqiqotlar amalga oshirilgan.

Bank likvidligini ilmiy jihatdan tadqiq etishda Frederic S. Mishkin alohida o'rin tutadi. Olim banklarning asosiy vazifasi qisqa muddatli majburiyatlar bilan uzoq muddatli aktivlar o'rtasidagi nomutanosiblikni samarali boshqarishdan iborat ekanligini ta'kidlaydi. Uning fikricha, resurslar tarkibining diversifikatsiyalanishi banklarning moliyaviy barqarorligini oshiradi, biroq likvidlik riskini boshqarish tizimi yetarli darajada rivojlanmagan bo'lsa, bu holat qo'shimcha moliyaviy xavflarni yuzaga keltirishi mumkin [1].

Peter S. Rose bank resurslarini boshqarish samaradorligini bank rentabelligi va likvidligi o'rtasidagi optimal muvozanat bilan bog'laydi. Muallifning ta'kidlashicha, depozitlar, qarz mablag'lari va kapital manbalarining diversifikatsiyasi bankning moliyaviy barqarorligini oshiradi, biroq resurslarning qiymati va muddati bo'yicha nomutanosiblik likvidlik riskining kuchayishiga sabab bo'lishi mumkin. Shu bois aktiv va passivlarni integrallashgan holda boshqarish bank faoliyatining asosiy strategik vazifalaridan biri hisoblanadi [2].

Timothy W. Koch va S. Scott MacDonald bank likvidligini boshqarishda aktiv-passivlarni boshqarish modeli (ALM) hamda pul oqimlarini prognozlash usullarining ahamiyatini asoslab bergan. Olimlarning fikricha, banklar resurs bazasi diversifikatsiyalangan sari likvidlikni baholashda an'anaviy ko'rsatkichlar bilan bir qatorda stress-testlar, senariy tahlili va ehtimollik modellaridan foydalanish zarurati ortadi [3].

Likvidlikni xalqaro standartlar asosida tartibga solish masalalari Basel Committee on Banking Supervision (BCBS) tomonidan ishlab chiqilgan "Basel III" talablarida keng yoritilgan. Mazkur hujjatda banklarning qisqa muddatli likvidligini baholovchi Liquidity Coverage Ratio (LCR) hamda uzoq muddatli moliyalashtirish barqarorligini ifodalovchi Net Stable Funding Ratio (NSFR) ko'rsatkichlari joriy etilgan. Ushbu me'yorlar banklarning likvidlik riskini kamaytirish, moliyaviy inqirozlarga bardoshlilikini oshirish va resurs bazasining sifatini yaxshilashga xizmat qiladi [4].

Likvidlik riskini iqtisodiy jihatdan tahlil qilishda Xavier Freixas va Jean-Charles Rochet banklarning moliyaviy vositachilik faoliyati doimo likvidlik riski bilan bog'liq ekanligini asoslab bergan. Ularning fikricha, bank resurslarining diversifikatsiyasi moliyalashtirish manbalarining barqarorligini oshiradi, biroq turli manbalarining muddati va narxi o'rtasidagi tafovutlar likvidlikni boshqarish tizimini murakkablashtiradi. Shuning uchun banklar likvidlik riskini boshqarishda bozor, kredit va operatsion risklar bilan integratsiyalashgan yondashuvni qo'llashi lozim [5].

Douglas W. Diamond va Philip H. Dybvig tomonidan ishlab chiqilgan bank likvidligi modeli banklarning iqtisodiyotdagi vositachilik rolini nazariy jihatdan asoslab bergan eng muhim ishlardan biridir. Olimlar banklarning qisqa muddatli depozitlarni uzoq muddatli kreditlarga aylantirish funksiyasi iqtisodiy o'sishni

rag'batlantirishini, ammo aynan shu jarayon banklarni likvidlik xatarlariga nisbatan sezgir qilib qo'yishini ta'kidlaydi. Mualliflarning nazariyasi zamonaviy likvidlikni boshqarish konsepsiyalarining shakllanishiga muhim ilmiy asos bo'lib xizmat qilgan [6].

Mahalliy iqtisodchi olimlardan Sh.A. Abdullayev, B.Yu. Xodiyev, A.V. Vahobov va boshqa tadqiqotchilar O'zbekiston bank tizimida likvidlikni boshqarish, bank resurslarini shakllantirish va banklarning moliyaviy barqarorligini ta'minlash masalalarini o'rganganlar. Ularning ilmiy ishlarida bank kapitali va depozit bazasini mustahkamlash, xalqaro moliya institutlari mablag'larini jalb qilish, raqamli bank xizmatlarini rivojlantirish hamda prudensial me'yorlarga rioya etish bank likvidligini ta'minlashning muhim omillari sifatida baholangan [7].

Shuningdek, so'nggi yillarda ilmiy adabiyotlarda bank resurslarini diversifikatsiya qilishda raqamli texnologiyalar, FinTech, sun'iy intellekt, Big Data va Machine Learning texnologiyalaridan foydalanish bo'yicha tadqiqotlar soni ortib bormoqda. Mazkur tadqiqotlarda real vaqt rejimida pul oqimlarini prognozlash, mijozlar depozitlari harakatini bashorat qilish, likvidlik riskini avtomatik monitoring qilish hamda stress-testlarni sun'iy intellekt yordamida modellashtirish bank likvidligini boshqarish samaradorligini sezilarli darajada oshirishi ta'kidlanmoqda [8].

Yuqoridagi ilmiy tadqiqotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, bank resurslarini diversifikatsiya qilish va likvidlikni boshqarish masalalari xalqaro ilmiy adabiyotlarda keng yoritilgan bo'lsa-da, diversifikatsiyalanayotgan resurslar sharoitida ularning likvidlikka ta'sirini kompleks baholash, zamonaviy raqamli texnologiyalar asosida likvidlikni prognozlash hamda O'zbekiston bank tizimi misolida ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqish masalalari yetarli darajada tadqiq etilmagan. Mazkur holat ushbu tadqiqotning ilmiy yangiligi va dolzarbligini belgilaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda diversifikatsiyalanayotgan bank resurslari sharoitida likvidlikni boshqarish samaradorligini baholash maqsadida tizimli yondashuv, qiyosiy va iqtisodiy-statistik tahlil usullaridan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida tijorat banklarining moliyaviy hisobotlari, Markaziy bank statistik ma'lumotlari hamda Basel III xalqaro prudensial standartlari asosida likvidlik ko'rsatkichlari tahlil qilindi. Shuningdek, bank resurslari tarkibi va likvidlik darajasi o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlashda iqtisodiy tahlil, dinamik qatorlar va taqqoslash usullari qo'llanildi. Olingan natijalarni umumlashtirish hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqishda ilmiy abstraksiya, induksiya va deduksiya usullaridan foydalanildi. Mazkur metodologik yondashuv bank resurslarini diversifikatsiya qilishning likvidlikka ta'sirini kompleks baholash va uni samarali boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish imkonini berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan olib borilayotgan pul-kredit siyosati tijorat moliya institutlariga o'z resurs portfellarini shakllantirishda

keng operatsion moslashuvchanlikni beradi. Ushbu tartibga solish mustaqilligi banklarni ko'p kanalli moliyalashtirish manbalarini rivojlantirishga undash uchun ishlab chiqilgan bo'lib, shu bilan birga majburiy prudensial likvidlik me'yorlariga qat'iy rioya etishni talab qiladi. Ushbu doirada resurslarni faol diversifikatsiya qilish nafaqat tartibga solish talabi, balki tizimli likvidlik tanqisliklarini kamaytirish va tizim barqarorligini ta'minlashning asosiy usuli sifatida namoyon bo'ladi.

Tijorat banklari barqaror likvidlilikni saqlash uchun aktiv va passivlar o'rtasidagi muvozanatni ta'minlashi zarur [1]. Tarixan likvidlikni boshqarish bo'yicha akademik yondashuvlar aktivga yo'naltirilgan va majburiyatlarga asoslangan strategiyalarga bo'lingan. Aktivlarni boshqarish modellari likvidlik risklarini qisqa muddatli tijorat kreditlari, yuqori sifatli likvid investitsiya instrumentlari va barqaror daromad oqimlari orqali kamaytirishni nazarda tutadi. Aksincha, majburiyatlarni boshqarish yondashuvlari bank balansini kutilmagan pul oqimlaridan himoya qilish uchun depozitlar va ulgurji banklararo qarzlarni strategik qayta tuzishga asoslanadi.

O'zbekiston bank tizimining amaliy muhitida ushbu nazariy yondashuvlarning amalga oshirilishi moliya institutining hajmiga qarab sezilarli darajada farq qiladi. Kichik banklarning likvidlikni boshqarishi bilan cheklanishi, asosan ularning xalqaro pul bozorlari bilan cheklanganligi va mahalliy depozitlarga yuqori bog'liqligi borligi bilan asoslanadi. Yirik tijorat banklari esa integratsiyalashgan yondashuvlarni qo'llashi zarur. Yirik banklar uchun aktiv likvidligini optimallashtirish aktivlar muddatlarini moslashtirish, kredit majburiyatlarini bajarish va ko'p valyutali oqimlarni qarz majburiyatlari bilan muvozanatlashtirish orqali amalga oshiriladi.

Makroiqtisodiy o'zgarishlar va O'zbekistonning rivojlanayotgan bozoridagi tarkibiy o'zgarishlar bank tizimida mahalliy likvidlik bosimlarini yuzaga keltiradi. Bunday nomutanosibliklar korporativ kreditlashning cheklanishi, xalqaro hisob-kitoblarda kechikishlar va sof foiz marjasining qisqarishi orqali namoyon bo'ladi. Bunday holatlarda mablag' manbalarini kengaytirish muhim hisoblanadi [2].

Ilg'or aktiv-passiv boshqaruvi (ALM) mexanizmi tijorat banklaridan jalb qilingan mablag'lar va xalqaro kredit liniyalarining muddatlar nomutanosibligi hamda foiz stavkalariga sezgirligini qat'iy nazorat qilishni talab qiladi. Tarixan bank portfelli zaifligi aktivlar sifatining yomonlashuvi, muammoli kreditlar (NPL) hajmining oshishi va uzoq muddatli loyihalarga mablag'larning muzlab qolishi bilan bog'liq bo'lgan [3].

Ushbu strategik jarayonlarning yirik davlatga aloqador moliya institutida qanday namoyon bo'lishini baholash uchun ushbu tadqiqot JSCB "Asakabank" rasmiy yillik hisobotlari va moliyaviy ma'lumotlariga asoslanib 2023 (1-jadval), 2024 (2-jadval) va 2025 (3-jadval) yillardagi kredit portfelining o'zgarishini tahlil qiladi [4].

1-jadval

2023-yil JSCB “Asakabank” kredit portfeli

Kredit turi	Miqdor	Muddat (yil)	Foiz	Summasi	Jami
Avtokredit	145	5	24%	\$3,250,000	\$3,250,000
Ipoteka krediti	210	20	18%	\$8,540,000	\$8,540,000
Iste'mol krediti	980	3	6%	\$2,110,000	\$2,110,000
Mikrokredit	1650	3	8%	\$4,870,000	\$4,870,000
Ta'lim krediti	75	10	4%	\$420,000	\$420,000
Kichik biznes kreditlari	310	4	2%	\$6,240,000	\$6,240,000
Agro kredit	125	5	0%	\$2,360,000	\$2,360,000
Yirik biznes kreditlari	38	3	9%	\$11,700,000	\$11,700,000
Jami:	3533			\$39,490,000	\$39,490,000

Manba: <https://cbu.uz/en/statistics/bankstats/1542109>

Umumiy kreditlar soni 3533 tani tashkil etib, jami ajratilgan mablag' \$39,490,000 ga teng. Eng katta ulush yirik biznes kreditlariga to'g'ri keladi — \$11,700,000. Bu bankning yirik korxonalarni moliyalashtirishga katta e'tibor qaratayotganini bildiradi. Shuningdek, ipoteka kreditlari ham yuqori hajmga ega bo'lib, \$8,540,000 ni tashkil etadi va uzoq muddatli barqaror daromad manbasi hisoblanadi.

Mikrokredit va iste'mol kreditlari son jihatdan eng ko'p bo'lsa-da, ularning umumiy summasi biznes kreditlariga nisbatan kamroq. Bu aholining kundalik ehtiyojlari va kichik tadbirkorlik faoliyati uchun kreditlarga talab yuqoriligini ko'rsatadi. Ta'lim kreditlari hajmi eng kichik bo'lib, \$420,000 ni tashkil qiladi. Foiz stavkalari orasida mikrokreditlar eng yuqori — 28%, ta'lim kreditlari esa eng past — 14%. Umuman, kredit portfeli muvozanatli va turli iqtisodiy sohalarni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan (1-jadval).

2-jadval

2024- yil JSCB “Asakabank” kredit portfeli

Kredit turi	Miqdor	Muddat (yil)	Foiz	Summasi	Jami
Avtokredit	172	5	23%	\$4,180,000	\$4,180,000
Ipoteka krediti	265	20	17%	\$10,920,000	\$10,920,000
Iste'mol krediti	1240	4	27%	\$3,040,000	\$3,040,000
Mikrokredit	2145	3	28%	\$6,530,000	\$6,530,000
Ta'lim krediti	112	10	14%	\$690,000	\$690,000
Kichik biznes kreditlari	405	5	21%	\$8,460,000	\$8,460,000
Agro kredit	160	5	19%	\$3,210,000	\$3,210,000
Yirik biznes kreditlari	44	4	18%	\$13,850,000	\$13,850,000
Jami:	4178			\$50,880,000	\$50,880,000

Manba: <https://cbu.uz/en/statistics/bankstats/2057185>

2024-yilda Asakabank kredit portfeli tahlili bankning kreditlash faoliyati sezilarli darajada kengayganini ko'rsatadi. Umumiy kreditlar soni 4178 taga yetib, jami kredit hajmi \$50,880,000 ni tashkil etgan. Bu ko'rsatkich bankning iqtisodiyotning turli sohalarini moliyalashtirishdagi faol ishtirokini ifodalaydi. Kredit portfelida eng katta ulush yirik biznes kreditlariga to'g'ri kelib, ularning hajmi \$13,850,000 ni tashkil etadi. Bu esa bankning sanoat va yirik investitsion loyihalarni qo'llab-quvvatlashga ustuvor ahamiyat berayotganini ko'rsatadi.

Ipoteka kreditlari hajmi ham yuqori bo'lib, \$10,920,000 ga teng. Uzoq muddatli va nisbatan past foizli ushbu kredit turi aholining uy-joyga bo'lgan talabini qondirishda muhim o'rin tutadi. Kichik biznes kreditlari uchun ajratilgan \$8,460,000 mablag' esa tadbirkorlikni rivojlantirish va yangi ish o'rinlarini yaratishga xizmat qiladi. Mikrokreditlar va iste'mol kreditlari son jihatdan eng ko'p ulushni egallagan. Xususan, mikrokreditlar 2145 ta bo'lib, bu aholining qisqa muddatli moliyaviy ehtiyojlari yuqori ekanini bildiradi. Shu bilan birga, mikrokreditlarda foiz stavkasi eng yuqori — 28%. Ta'lim kreditlari esa eng kam ulushga ega bo'lsa-da, uzoq muddatli investitsiya sifatida inson kapitalini rivojlantirishga xizmat qiladi (2-jadval).

3-jadval

2025- yil JSCB "Asakabank" kredit portfeli

Kredit turi	Miqdor	Muddat (yil)	Foiz	Summasi	Jami
Avtokredit	205	6	22%	\$5,620,000	\$5,620,000
Ipoteka krediti	310	20	17%	\$13,440,000	\$13,440,000
Iste'mol krediti	1580	4	26%	\$4,210,000	\$4,210,000
Mikrokredit	2680	3	27%	\$8,340,000	\$8,340,000
Ta'lim krediti	185	10	13%	\$1,120,000	\$1,120,000
Kichik biznes kreditlari	520	5	20%	\$11,600,000	\$11,600,000
Agro kredit	215	6	18%	\$4,750,000	\$4,750,000
Yirik biznes kreditlari	58	5	18%	\$17,920,000	\$17,920,000
Jami:	5753			\$67,000,000	\$67,000,000

Manba: <https://www.sec.gov/Archives/edgar/data/1299709/000129970925000176/ax2025ar.pdf>

Mazkur kredit portfeli tahlili bankning kreditlash hajmi va iqtisodiyotdagi faolligi sezilarli darajada oshganini ko'rsatadi. Umumiy kreditlar soni 5753 tani tashkil etib, jami kredit hajmi \$67,000,000 ga yetgan. Bu ko'rsatkich bankning aholi va biznes subyektlarini moliyaviy qo'llab-quvvatlash imkoniyatlari kengayganidan dalolat beradi. Kredit portfelida eng katta ulush yirik biznes kreditlariga tegishli bo'lib, ularning hajmi \$17,920,000 ni tashkil etadi. Bu bankning yirik investitsion loyihalar, sanoat va korporativ sektorni rivojlantirishga katta e'tibor qaratayotganini ko'rsatadi.

Ipoteka kreditlari ham yuqori ulushga ega bo'lib, \$13,440,000 ni tashkil qilgan. Ushbu kredit turi aholining uy-joy sharoitini yaxshilashda muhim ahamiyat kasb etadi. Kichik biznes kreditlari hajmi \$11,600,000 ga yetgani esa tadbirkorlikni rivojlantirish va yangi ish o'rinlari yaratishga xizmat qilmoqda.

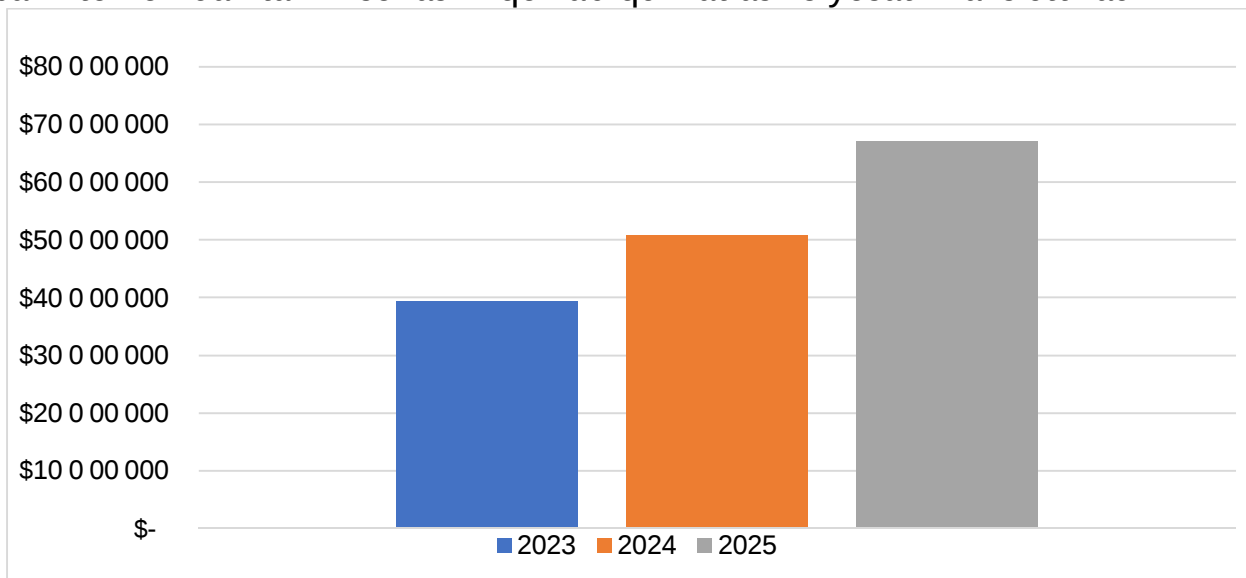
Mikrokreditlar son jihatdan eng yuqori ko'rsatkichga ega — 2680 ta. Bu aholining qisqa muddatli moliyaviy ehtiyojlari va kichik tadbirkorlik faoliyati

uchun talab yuqori ekanini bildiradi. Iste'mol kreditlari ham faol kredit turlaridan biri bo'lib, aholining xarid qobiliyatini oshirishga yordam bermoqda. Ta'lim kreditlari hajmi nisbatan kichik bo'lsa-da, uzoq muddatli istiqbolda inson kapitalini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Foiz stavkalari tahlilida mikrokreditlar va iste'mol kreditlarida yuqori foiz qo'llangani bankning yuqori risklarni qoplashga intilayotganini ko'rsatadi. Ta'lim kreditlarida esa eng past foiz stavkasi — 13% belgilangan bo'lib, bu davlat va bank tomonidan ta'lim sohasini qo'llab-quvvatlash siyosatini aks ettiradi.

Manba: muallif ishlanmasi.

1-rasm. JSCB “Asakabank” kredit portfelining 2023-2025 yillardagi o'zgarish dinamikasi

2023–2025-yillar davomida bank kredit portfeli hajmi muntazam o'sish tendensiyasini namoyon qilgan. 2023-yilda jami kredit portfeli hajmi taxminan \$39,5 millionni tashkil etgan bo'lsa, 2024-yilda bu ko'rsatkich \$50,9 millionga yetgan. 2025-yilda esa kredit portfeli hajmi \$67 millionni tashkil qilib, oldingi yillarga nisbatan sezilarli darajada oshgan.

Dinamik tahlil shuni ko'rsatadiki, uch yil ichida kredit portfeli qariyb ikki baravarga yaqin o'sgan. Ayniqsa, 2024-yildan 2025-yilga o'tishda o'sish sur'ati yanada tezlashgan. Bu holat bankning kreditlash siyosati faol kengayganini, mijozlar soni ortganini hamda iqtisodiyotning turli tarmoqlariga ajratilayotgan moliyaviy resurslar hajmi ko'payganini bildiradi.

Kredit portfelidagi o'sish asosan yirik biznes kreditlari, ipoteka kreditlari va kichik biznes kreditlari hajmining ortishi bilan bog'liq. Shu bilan birga, mikrokredit va iste'mol kreditlarining son jihatdan ko'payishi aholining bank xizmatlariga bo'lgan talabining oshganini ko'rsatadi. Bu esa bankning chakana kreditlash bozorida mavqei mustahkamlanayotganidan dalolat beradi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, bank likvidligini boshqarish tijorat bank faoliyatining eng muhim jihatlaridan biridir. Asakabank tajribasi shuni ko'rsatadiki, bank

xizmatlarini diversifikatsiya qilish, raqamli texnologiyalarni kengaytirish va kredit operatsiyalarini takomillashtirish likvidlik barqarorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi[6]. Tijorat banklari barqaror o'sish va raqobatbardoshlikni ta'minlash uchun zamonaviy moliyaviy instrumentlarni rivojlantirishni, risklarni boshqarish tizimlarini kuchaytirishni va mijozlarga yo'naltirilgan xizmatlarni kengaytirishni davom ettirishlari lozim[7].

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Mishkin F.S. The Economics of Money, Banking and Financial Markets. 13th ed. New York: Pearson Education, 2022. – 720 p.
2. Rose P.S., Hudgins S.C. Bank Management and Financial Services. 10th ed. New York: McGraw-Hill Education, 2019. – 672 p.
3. Koch T.W., MacDonald S.S. Bank Management. 9th ed. Boston: Cengage Learning, 2015. – 896 p.
4. Basel Committee on Banking Supervision. Basel III: The Liquidity Coverage Ratio and Liquidity Risk Monitoring Tools. Basel: Bank for International Settlements (BIS), 2013.
5. Freixas X., Rochet J.-C. Microeconomics of Banking. 2nd ed. Cambridge, MA: MIT Press, 2008. – 392 p.
6. Diamond D.W., Dybvig P.H. Bank Runs, Deposit Insurance, and Liquidity // Journal of Political Economy. 1983. Vol. 91. No. 3. P. 401–419.
7. Абдуллаев Ш.А. Банк иши. – Тошкент: IQTISOD-MOLIYA, 2018. – 420 б.
8. Ходиев Б.Ю., Вахобов А.В. Тижорат банкларида молиявий менежмент. – Тошкент: IQTISOD-MOLIYA, 2021. – 368 б.
9. Basel Committee on Banking Supervision. Basel III: The Net Stable Funding Ratio. Basel: Bank for International Settlements (BIS), 2014.
10. Saunders A., Cornett M.M. Financial Institutions Management: A Risk Management Approach. 10th ed. New York: McGraw-Hill Education, 2021. – 720 p.
11. Hull J.C. Risk Management and Financial Institutions. 6th ed. Hoboken: John Wiley & Sons, 2023. – 688 p.
12. Chen M.A., Wu Q., Yang B. How Valuable Is FinTech Innovation? // The Review of Financial Studies. 2019. Vol. 32. No. 5. P. 2062–2106.
13. Bazel qo'mitasi – Likvidlik riskini boshqarish tamoyillari <https://www.bis.org>
14. O'zbekiston Markaziy banki – Bank statistikasi (kredit portfeli, NPL) <https://cbu.uz/en/statistics/bankstats/>
15. O'zbekiston Markaziy banki hisobotlari <https://cbu.uz>
16. Asakabank rasmiy moliyaviy hisobotlari <https://asakabank.uz>
17. UzDaily (bank yangiliklari, Fitch reyting, Asakabank yangiliklari) <https://www.uzdaily.uz>
18. Fitch Ratings – O'zbekiston bank sektori hisobotlari.

2026-yil, iyul. №7-son.

Mas'ul muharrir: Beglayev Uchqun

Musahhih: Boltayev Nurali

Sahifalovchi va dizaynerlar: Normurodov Sarvar,
Sharipov Shoxruh

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Agrobiznes, fan va texnologiyalar" ilmiy-amaliy elektron jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul hisoblanadi. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqolalar, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: licht-1989@mail.ru

Jurnalning telegram manzili: t.me/agrobiznes_elektronjurnal

Telefon raqami: +998939018320, +998934393000

Jurnal rasmiy sayti: <https://www.agrobiznesjournal.uz>

"Agrobiznes, fan va texnologiyalar" ilmiy-amaliy elektron jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 30.11.2024-yildagi №364/5-sonli qarori bilan 08.00.00-Iqtisodiyot fanlari bo'yicha, 08.05.2025-yildagi №370/5-sonli qarori bilan 06.00.00-Qishloq xo'jaligi fanlari bo'yicha "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga kiritilgan.

"Agrobiznes, fan va texnologiyalar" ilmiy-amaliy elektron jurnali 2023-yil 23-maydan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669225** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №083688

**Manzilimiz: Toshkent viloyati, Qibray tumani,
Universitet ko'chasi, 2-uy**